

Момчило Суботић
Институт за политичке студије, Београд

ПРОДУЖЕТАК ХРВАТСКЕ ПОЛИТИКЕ О Српском језику и писмима

Сажетак

*У часопису Политичка ревија, број 04/2009 објављен је опиширан чланак Немање Видића **Драматичан позив лингвистичкој струци**. Чланак је писан поводом књиге Драгољуба Збиљића **Српски лингвисти двоазбучјем затиру ћирилицу (Нови Сад, 2009)**. У чланку се захватају многе теме: историјске, националне, филолошке, лингвистичке, политичке; помињу се и неки водећи савремени српски филолози. Посебна пажња је посвећена граматолошким проблемима, тј. онима која се тичу писама којима су писали и којим би, по аутору, требало да пишу Срби. Аутор, очигледно, не изражава само своје мишљење, већ мишљење једног ширег круга активиста који већ годинама настоје да укупну српску писменост сведу само на једно писмо, на ћирилицу. Поменути чланак као својеврсни приказ Збиљићеве књиге, послужио је као повод за једну ширу елаборацију о српском језику, српској књижевности, српским писмима и српском народу и његовом политичком и геополитичком положају у постјугословенском периоду коју овим чланком објављујемо.*

Кључне речи: Срби, српски језик, писма, ћирилица, Вукова латиница, Даничић, Хрвати, Гајева латиница, Штросмајер, Јагић, Срби католици, југословенска идеја и политика, геополитика, србистика

* Виши научни сарадник у ИПС, Београд

** Рад је настао у оквиру научног пројекта "Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији (149057 Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошког развоја Републике Србије.

ТЕГОБНА ОБНОВА СРБИСТИКЕ

Сербокроатистика још живи у српским институцијама

Било би природно да на ставове аутора реагује неко од филолога, посебно од оних које он у свом тексту помиње. Пошто се његов текст објављује у нашем часопису у чијем уређивању учествујем, а познати су ми и ставови других аутора о истим питањима, природно је и логично да се сматрам позваним да и сам реагујем. Посебно због чињенице што текст има превасходно политички карактер.¹⁾

Лако је видети да на филолошкој сцени Србије у овом тренутку постоје две основне оријентације.

а) Једна је она коју представља официјелна српска филологија коју репрезентују Српска академија наука и уметности и Матица српска, а коју чине по правилу исти људи. Они заступају став да је српски језик, у ствари, српскохрватски; односно да је српски језик део српскохрватског језика. Мада се дисциплина која се овим проблемима бави све ређе именује, њено право име може да буде само сербокроатистика. Сва решења до којих ова филолошка оријентација долази имају основе у сербокроатистици, па и она која се тичу превасходно српских питања.

б) Другу оријентацију чини Покрет за обнову србистике. Она окупља такође значајне филологе. Многи од њих су са високим универзитетским звањима. Али су то филолози који управо због својих ставова немају места у овим националним институцијама. Ови филолози сматрају да треба обновити србистику, као једну од филолошких дисциплина која је, у систему европских и словенских филологија, имала место у предјугословенском периоду. Србистика је, по њима, била потиснута од стране сербокроатистике, која је била доминантна у Југославији, поготово Титовој. Пошто Југославије више нема, главно упориште је изгубила и сербокроатистика. Сами хрватски идеолози и филолози одбацили и Новосадски договор и концепцију о заједничком језику Срба и Хрвата. Нема више отворених политичких препрека да Срби напусте и језичку политику која је вођена у југословенском периоду. А то зна-

1) Сем тога, питање односа према језику и писмима какав заступа Покрет за обнову србистике, подржава и Влада Републике Српске Крајине у прогонству чији сам члан, па отуда још један разлог да подржим захтев да се научним аргументима да одговор на питање: који је идентитет српског језика, и друго: које је српско писмо Срба у Хрватској.

чи да обнове србистику, дисциплину која се научно бави Србима, и да се и преко те дисциплине у свет филологије врате као народ посебног језика, посебне српске књижевности, али и посебне националне писмености. Српска „двописменост“ најкомпетентније је заступљена у *Слову о српском језику*.²⁾

Влада Републике Српске Крајине имала је у виду ове две оријентације кад је одлучивала о томе какве ће ставове прихватити који се тичу и језика и писмености српског народа. Имала је, природно, у виду и целину српског језичког простора, али је имала посебно у виду положај Срба у Хрватској, а нарочито српске популације на простору Републике Српске Крајине. Влада је сматрала да су научно утемељенији ставови присталица Покрета за обнову србистике и одлучила се да овом Покрету да пуну подршку. Парадокс је да данас србистику - Вукову науку о српском језику, књижевности и српском народу од свих српских влада подржава само непризната Влада РСК. Нажалост, не чине то ни најзначајније српске научне, културне и просветне институције.

Заједно са Покретом за обнову србистике, Влада Републике Српске Крајине у избеглиштву организовала је у Новом Саду 23. и 24. новембра 2007. године Међународни научни скуп *Српско питање и србистика*. У оквиру овога скупа издато је три зборника на укупно 1144 страна. Прилозима за скуп је заступљено 59 аутора. На овом скупу су акламацијом усвојени Закључци. Закључци су, у трећој свесци зборника, објављени у екавској, ијекавској и икавској варијанти, а све ове варијанте су објављене и ћирилицом и латиницом. Тим гестом потврђен је пуни повратак ставовима србистике из предјугословенског периода. Преко тога одређења изражен је и став о идентитету српског језика и српске писмености.

2) Покрет за обнову србистике је у часопису Србистика/Serbica I, број 2-3, Приштина, 1998, стр. 41-49 донео *Слово о српском језику* у којем у поднаслову *Писмо*, између осталог, пише: „Српски књижевни језик има два равноправна писма: ћирилицу и латиницу. Срби су културни баштинници старословенске писмености и њених азбука, а старословенска глагољица и ћирилица су историјска писма. На темељима хиљадугодишње српске и словенске ћириличке писмености Вук Стефановић Караџић је створио национално фонетско писмо - српску ћирилицу, која је стожерна вертикала српског духовног, културног и историјског идентитета.

Срби имају и своје друго писмо: Вуковој ћирилици прилагођену српску латиницу. Употреба писма није национална диференцијална црта - па је латиница саставни део српске културе“. *Слово* је потписало 12 лингвиста и филолога, књижевника, универзитетских професора и научних радника међу којима су др Вера Бојић, мр Мирјана Влајисављевић, Предраг Р. Драгић Кијук, Милорад Ђурић, проф. др Милош Ковачевић, Зоран Костић, проф. др Радмило Маројевић, проф. др Петар Милосављевић, Слободан Ракитић, Тиодор Росић, проф. др Божо Ђорић, мр Михаило Шћепановић.

После овога скупа, средствима Владе Републике Српске Крајине објављена је књига Бојана Радића *Разговори са Петром Милосављевићем о Новосадском скупу* (2008). Посебни одељци у овој књизи посвећени су Бечком договору, Новосадском договору и Новосадском скупу. (Професор Милосављевић је иницијатор Покрета за обнову србистике. Новосадски скуп био је посвећен и десетогодишњици овог Покрета, као и седамдесетогодишњици рођења овога филолога).

Аутор овога чланка је имао част да буде један од организатора овога Скупа, да буде у његовом председништву. Председавао је и оном делу Скупа, на његовом крају, када су донети Закључци. Има дакле обавезу да брани одлуке у чијим је доношењу учествовао. При том сматра и да треба да уме, хвала Богу, и да чита историјска документа, па и она која се тичу језика па и писма. А сви релевантни документи су објављени у два хрестоматија професора Милосављевића: *Срби и њихов језик* (1997, 2002), *Српска писма* (2006) и у једном од она три зборника са Скупа *Српско питање и србистика* под насловом *Документи* (2007). На основу ових чињеница није тешко одговорити и на она главна питања која се тичу српског језика и српских писама на територији садашње Републике Хрватске.

Ставови официјелне српске филологије, оне која је и сада на сцени, да опет нагласим, формулисани су у закључцима Новосадског договора. Овај договор одржан је у време друге Југославије, дакле Титове, 1954. године. Договор је одржан на формалну иницијативу редакције Летописа Матице српске. Коорганизатори овога скупа биле су две матице: Матица српска и Матица хрватска. Сам чин Договора одвио се у згради Покрајинског комитета Савеза комуниста. Овог договора се јавно и званично одрекла Матица хрватска 1971. (дакле у време Маспока у Хрватској). Овог договора се, међутим, Матица српска, као ни Српска академија наука, нису одрекле, а то значи да га се није одрекла ни официјелна српска филологија.

Резултати Новосадског договора виде се више по последицама, него што се јасно могу разабрати у самом тексту његових Закључака. Једна од главних последица види се по два огромна књигама које је приредила Правописна комисија, образована на Новосадском договору. Ова Правописна комисија је објавила *Правопис српскохрватског језика*, који је екавицом и ћирилицом издала Матица српска у Новом Саду, и *Pravopis hrvatskosrpskoga jezika*

који је ијекавицом и латиницом издала Матица хрватска у Загребу. Обе варијанте правописа објављене су истовремено: 1960.

На основу ових двеју варијаната правописа могао је да следи природан закључак: да су представници двеју националних институција, српске и хрватске, направиле споразум како би се језици и књижевности два народа у правопису приближили и ујединили. Али је у језику, који је проглашен заједничким, јасно показано и шта је чије. Показано је да су екавица и ћирилица су српски, а ијекавица и латиница да су хрватски.

На основу овако учињене поделе језичких подручја једног језика, који се формално приказује као заједнички, 18 институција из Хрватске и многи појединци, међу њима и Крлежа, објавили су 1967. *Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*, 1967. Декларација је само констатовала оно што се у Новосадском договору не пише, али се подразумева: да језик српскохрватско/хрватскосрпски има две варијанте, источну и западну, да се ове варијанте могу јасно поделити, по линији екавица и ћирилица су српске, ијекавица и латиница су хрватске. Ијекавска и латиничка варијанта у декларацији су идентификовани као хрватски књижевни језик. Оваква подела добила је и своју графичку илустрацију на *Карти хрватског језика са додатком српског* Томе Матасића (Минхен 1984). У њој је бивши српскохрватски/хрватскосрпски језик подељен по линији екавица/ијекавица, а та линија дели језички простор номинално заједничког језика географском линијом Лозница – Краљево – Дечани. Све западно од те линије, по овој карти, у ствар спада у хрватски језик. Ова карта је обзнањена у Србији тек у часописа *Србистика/Serbica* 1998 године.

Било би природно да се српска официјелна филологија, после *Декларације* о хрватском књижевном језику, и одрицања Матице хрватске од Новосадског договора, огласи враћањем на ставове који су у овим институцијама био преовлађујући пре Новосадског договора, тачније у предјугословенском периоду. Официјелна српска филологија, међутим, и јавно је наставила да следи решења заузета на Новосадском договору. А то значи да је наставила да, у основи, следи хрватску политику. Тако је, у лингвистичкој стварности, стање доста нејасно. Официјелна српска језичка наука признаје се да постоји хрватски језик и српскохрватски језик. Додуше, српском језику признаје се и нека врста постојања, али он је, хокус покусом, претворен у део српскохрватског, тачније у део хрватског језика. У другој варијанти, из „распаднутог“ српскохрватског јези-

ка, српски излази са истим статусом као и хрватски и бошњачки језик.³⁾

Све битно што се дешавало у односу према српском језику у недавној прошлости има везе са стварањем Југославије. А оно што се десило на Новосадском договору има везе са чињеницом да су главне српске националне институције, као што су Матица српска и Српска краљевска академија, после 1945. године дошле под непосредну контролу Комунистичке партије Југославије и екипе која је спроводила политику њеног вође.

Одлуке Новосадског договора, а поготово његове последице, тичале су се судбине Срба у Хрватској.

На питање: којим језиком говоре Срби у Хрватској? одговор, који следи из Новосадског договора, сасвим је јасан. Они говоре хрваткосрпским језиком. Тако формулисан језик је, номинално, заједнички језик Хрвата и Срба. Показаће се, кроз *Декларацију* и друге потезе хрватских институција, још пре разбијања Југославије, да је хрваткосрпска варијанта заједничког језика стварно третирана као хрватски књижевни језик.

Одговор на питање: којим писмом Срби у Хрватској пишу? нешто је сложенији. У стварности, Срби на територији данашње Хрватске (јер пре Титове Југославије она као држава није постојала) писали су онако како се у овој средини углавном писало, а то значи латиницом. Тек понеко је од Срба по осећању, писао ћирилицом. Ћирилицом су, у Хрватској, биле објављиване тек неке публикације. А тако је чињено из политичких разлога.

Политика Титове Југославије спроводила је став хрватске филологије да Хрвати и Срби у Хрватској имају један те исти заједнички језик који се може писати и и латиницом и ћирилицом. У таквој политичкој и језичкој стварности, било је могуће само оваква подела: хрватска је латиница, а српска је само ћирилица. Ова политика је на делу показивала да у Хрватској постоји само мали

3) Осим професора Петра Милосављевића, „првоначалника књигословске и србистичке мисли“ (Систем српске књижевности, Срби и њихов језик, Српски филолошки програм, Увод у србистику, Српска књижевност и српски национални програм, Идеја југословенства и српска мисао, Српска писма...), значајне књиге из области србистике објавили су и други лингвисти и филолози, од којих су најпознатији Милош Ковачевић (У одбрану језика српскога, У одбрану језика српскога - и даље, Српски језик и српски језици, Србистичке теме...), Радмило Маројевић (Српски језик данас, Нови Раг за српски језик и правопис, Историјске и компаративне студије српског језика...), као и неколицина савремених историчара и политиколога, као што су Никола Жутић, Веселин Ђуретић, Василије Крстић, Војислав Шешел, ту је и неколико наших чланака, из области новије српске историје, српско-хрватских односа, Срба-римокатолика тзв. Хрвата, геополитичких тема и слично.

број Срба, још мање него оних који се као Срби изјасне. То су они који пишу ћирилицом. А пошто је њих сасвим мали број, Срба у Хрватској готово да и нема.

Супротно од овакве језичке стварности, постојала је и једна друга стварност, бар на папиру. Српски народ у овој Републици, својом антифашистичком борбом у току Другог светског рата, изборио је потпуну политичку равноправност са хрватским народом. У свим уставима Хрватске која је настала после другог светског рата, Хрватска је дефинисана као држава хрватског народа и српског народа у Хрватској. То није нешто ново. Србима је индивидуалитет признаван за све време постојања Војне границе у Аустрији, а признавала је и Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. Такав третман показаће се као битан кад дође до разбијања Југославије. Срби из Хрватске постали су све свеснији онога што су имали. Подсетили су се да је Хрватска била дефинисана као двонационална држава. Двонационална Хрватска све чешће се пореди са двонационалном Чехословачком каква је доскора постојала, или са и данас двонационалном Белгијом, састављеном до Валонаца и Фламанаца. Оно што је у Хрватској било другачије, било је то што Срби нису и језички разграничени од Хрвата. Таква ситуација је почивала на ставу да Срби и Хрвати имају заједнички језик. Са разбијањем заједничке државе, са одбацивањем идеје о српскохрватском језичком заједништву, на дневни ред је дошло и питање идентитета језика Срба и језика Хрвата у Хрватској.

Став да Срби и Хрвати имају заједнички и исти језик, то није било мишљење некадашњих српских институција, Матице српске и Српске краљевске академије, поготово у предјугословенском периоду. Њихов став је био да Срби имају свој језик, Хрвати свој, да су на основу језика Срби и Хрвати два народа. А чињеница да су Хрвати, од Илирског покрета наовамо, писали истим језиком као и Срби, објашњавана је нечим што је у свету нормално. Енглески језик је енглески свеједно што такорећи пола света данас тим језиком говори; шпански је шпански иако њиме говори највећи део Латинске Америке.

Па по чему се онда разликују Срби и Хрвати у Хрватској? На то питање давана су два одговора. Први су смислили идеолози југословенства, пре свега Штросмајер и Јагић. По том одговору Хрвати и Срби су један народ, јер тобоже говори једним језиком. Они се само разликују по вери: Хрвати су католици истог језика, Срби су само православци. Други одговор је добијан на пописима ста-

новништва на основу националног изјашњавања пописаних. Хрвати и Срби у Хрватској су они који се тако изјасне.⁴⁾

У комунистичкој Југославији није било пожељно да се иде у православну цркву. Отуда и не може постојати тачна евиденција колико је било православца у Хрватској.

Политика Титове Хрватске водила је ка томе обележја српског идентитета буду Српска православна црква и национално осећање. Србин је у Хрватској онај који иде у православну цркву, и онај који се служи ћирилицом. Али и онај који се осећа Србином. Таквих је Срба било све мање тако да су се лако могли маргинализовати.

Туђманова Хрватска настала је на негирању и Југославије. Имала је потребу само да брише корене идеје југословенства на којима је и Југославија и сама Хрватска у њој створена. Истим потезима негирала је и идејне основе сербокroatистике. Хтела је, у новим условима, да прихвати само резултате политике Титове Југославије.

Схвативши да је дошао тренутак за потврђивање резултата претходне политике, она је схватила и да је дошао тренутак да треба напустити и саму и реторику претходника. Она је, једноставно, скинула маске са хрватске политичке стратегије. Нема више политике братства и јединства; нема више заједништва Срба и Хрвата. Сваки од ова два народа је посебан; сваки има своје језике и своја писма. Повод за рат који је, по Туђману Хрватима био потребан, учињен је тако што су из Устава Хрватске, једним потезом, потезом надгласавања, Срби од конститутивног народа претворени у националну мањину.

Све то учинило је да и Срби са територије данашње Хрватске схвате да и сами треба да се ману реторике, и Штросмајерове, и Јагићеве, и Брозове и Крлежине и да стварности погледају у очи. А то значи да преиспитају основне идеје на којима је створена Југославија, а то, даље, значи и да се преиспита и сама прича о заједничком језику Срба и Хрвата. Захтевало је да се погледа и истина о писмима.

4) Види шире: Петар Милосављевић, Идеје југословенства и српска мисао, Ваљево-Логос, 2007; Српско питање и србистика, Бачка Паланка - Логос, 2007; Срби и њихов језик - хрестоматија, Београд - Требник 2002, Момчило Суботић, Филологија и геополитика, у: Српско питање и србистика, Зборник радова 3, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, Логос Бачка Паланка - Књиготворница Логос Ваљево, 2007; Момчило Суботић, Однос филологије и идеологије код Срба, *Политичка ревија* 01/2009, ИПС, Београд, 2009; Аустро-хрватски геополитички пројекат илирства и југословенства, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 1*, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, Логос Бачка Паланка - Књиготворница Логос Ваљево, 2007.

И Павелић и Тито одбацили су Штросмајерову идеју да су Хрвати и Срби један народ. Већ у Други светски рат они улазе као два народа, и из њега излазе као два народа. Али су, све до Туђманове Хрватске, реторички одржавана идеја о заједништву језика два народа. Ови ставови су били одржавани више преко српских националних институција, него преко хрватских. Тако је било могуће да се чини јер су у њима на власт дошли кадрови које је Титова Комунистичка партија тамо поставила.

Али је са појавом Туђманове Хрватске, која је отворено остваривала „повијесне тежње хрватског народа“, јасно је оствариван континуитет са Павелићевом Независном државом Хрватском. Масовни покрет у Хрватској шездесетих година, који се десио и у комунистичком врху државе, али и у националним институцијама, јасно говори о континуитету хрватске политичке стратегије. У тој политици Павелић није био епизода. Све се јасније показује да је Титова политика југословенства била епизода.

У годинама разбијања Југославије српском народу у целини, а поготово српском народу на територији данашње Хрватске, приређен је велики историјски пораз. Са пуном озбиљношћу треба схватити Туђманове речи да је то највећи српски пораз после Косова.

Срећом, ово виђење има и другу страну. Оно није било само српски политички пораз. То је, истовремено, био пораз хрватских идеја југословенства и сербокроатистике. Овај пораз је показао реторички карактер тих идеја; скинуо маску са њихове лажности; показао суштину хрватске политичке стратегије. А то значи да је уместо лажне реторике, шансу добила истинска наука. Поготово она која се бави националним проблемима: пре свега националним језиком, националном књижевношћу, питањима односа вере и нације. Једном речи, идејама који ће у фокус свога интересовања ставити питања филологије, политикологије, геополитике. Показало се да српски народ има резервну снагу мимо официјелне националне елите која је очигледно заказала. Та резервна снага била је међу научницима који су маргинализовани. Показало се да ови научници, у програму обнове србистике из предјугословенског периода, могу да пруже решења за излазак из историјског ћорсокака у који су идеје југословенства и сербокроатистике довели српски народ.

Срби са територије данашње Хрватске, протерани из својих домова, дошли су у ситуацију да морају да дају одговоре на многа питања, пре свега животна, али и политичка и филолошка. Пошто

више за официјелну Хрватску не постоји хрватскосрпски, ни српскохрватски језик, ни језик хрватски или српски, нужно је да се да научно заснован одговор на питање: којим или чијим језиком говоре Срби у Хрватској? Који је то језик који је у Уставу Републике Српске Крајине (1990), назван српски?

Показало се да на то питање то и није одвећ тешко одговорити, поготово кад се тиче данашње Хрватске. Прецизне дијалектолошке карте рађене су у новије време за цело језичко подручје језика који је званично називан српскохрватски/хрватскосрпски. Ове карте су радили најауторитативнији српски и хрватски дијалектолози после Другог светског рата Павле Ивић и Далибор Брозовић. Њихове карте је објавио Југославенски лексикографски завод из Загреб 1988. Карте ових дијалектолога показују да постоје јасне језичке границе између чакавског, кајкавског и штокавског дијалекта. Пошто су Срби само штокавци, отпада било какво помињање кајкавског и чакавског уз српски језик. Ствари постају још јасније ако се схвати и како су слависти прве половине 19. века идентификовали српски језик као штокавски, а да су се само спорили око тога да ли је прави хрватски чакавски или кајкавски. Сам Вук Караџић је српски језик доследно идентификовао са штокавским.⁵⁾ На тим основама лако је схватити у чему је језичка подела у двонационалној Хрватској. Није тешко схватити да се, на подручју ове данашње државе, у већем њеном делу, говори као народним језиком језиком српским. Свеједно како се становништво у националном смислу изјашњавало или коју веру исповедало.

Још је јаснији одговор на питање чијим се језиком, као књижевним, говори на подручју данашње Хрватске. Говори се, сасвим јасно, ијекавском варијантом језика који је третиран као заједнички („један и јединствен“). Сасвим је јасно да овај дијалекат није ни чакавски ни кајкавски, већ је штокавски ијекавски. На оним објављеним Ивићевим и Брозовићевим картама јасно се види и где се тај народни језик простире у оквиру садашње Хрватске. Тим дијалектом се говори на свега два подручја. Једно је подручје које је готово подударно са подручјем Републике Српске Крајине, или старе Војне границе, које је било насељено превасходно српским православним становништвом. На овом простору је 1991-1995. постојала Република Српска Крајина. У науци се овај дијалекат назива источно-херцеговачки штокавског наречја, односно српског

5) Види шире: Момчило Суботић, Новија српска политичка историја, део *Вук Караџић и Хрвати*, стр. 21-45, ИПС, Београд, 2006.

језика. Друго је подручје источнохерцеговачког оно које обухвата простор такође бивше Дубровачке републике у којем је доминантно становништво католичко.

Дијалектолошке карте Ивића и Брозовића јасно показују простирање источно-херцеговачког дијалекта на простору који третирају као заједнички, тј. и српски и хрватски. Овај дијалекат се простира, сем у Хрватској, у већем делу Босне и Херцеговине и то на подручју данашње Републике Српске, у њеним оптималним границама; затим на подручју већег дела Црне Горе, и то оног који је познат као Стара Херцеговина, и на простору Западне Србије, све до Краљева, у којем је део подручја, око Новог Пазара, насељен преваходно муслиманским становништвом.

Негде пред Други светски рат, уочи разбијања Југославије, уочи стварања Независне Државе Хрватске, највећи филолог које је Дубровник дао, Милан Решетар, Јагићев зет и следбеник, иначе Србин католик, у својој приступној беседи у Српској краљевској академији у Београду, рекао је: „Ако се већ издваја српско од хрватскога треба знати да је Дубровник по језику био увек српски“. Ова његова изјава може се уважити као принципијелна. Туђманова политика је принудила Србе из Хрватске не само да своје домове, већ и да бране свој језички идентитет. Кад се већ морају раздвајати српско од хрватског, кад су реторичке образине братства и јединства скинуте, јасно је и где се на територији Хрватске говори српски, а где хрватски. Опет постаје јасно и нешто што је филолозима из предјугословенског периода било јасно: да се на територији данашње Хрватске могу јасно издвајати српски од хрватског језика. А то значи да је двонационална Хрватска и језички јасно подељена. Реторичке магле су доскора то спречавале да се види.⁶⁾

Вук Караџић је писао и говорио језиком свога завичаја, а то значи источно-херцеговачким дијалектом. Као филолог он је то своје наречје препоручивао као најбоље да постане књижевни језик свих Срба. Али је дозвољавао да се српски књижевни језик пише и екавски и ијекавски, само да се то чини правилно.

Посве је другачије било понашање хрватских идеолога и филолога. Људевит Гај је напустио свој хрватски језик кајкавски којим

6) Види: Петар Милосављевић, О разликовању српског и хрватског језика, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 2*, приредио Петар Милосављевић, Логос Бачка Паланка - Књиготворница Логос Ваљево, 2007, Милош Ковачевић, Српски језик и његове варијанте, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 1*, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, Логос Бачка Паланка - Књиготворница Логос Ваљево, 2007.

је почео да пише и у време Илирског покрета прихватио да пише другим језиком, језиком српским. При крају 19. века у *Хрватском правопису* Ивана Броза (1892) прихваћен је источнохерцеговачки штокавски Вука и Даничића као заједнички књижевни језик Срба и Хрвата. То је учињено у Хрватском сабору, у кајкавском Загребу, на основу ове књиге кајкавца Броза. Пошто се већ мора казати чији је то језик, јасно је да је то српски језик. То није био само језик Вука и Даничића који су рођени на територији данашње Србије; то је био и народни али и књижевни језик Срба са подручја Војне границе и са подручја Дубровачке републике која се данас налазе у саставу Републике Хрватске.

На основу ових чињеница, посебно кад се имају у виду и доскорашње и садашње прилике у Хрватској, следи јасан закључак који гласи: У двонационалној Хрватској изабран је за заједнички књижевни језик језик једног од два конститутивна народа, српски народни језик, односно на њему изграђени српски књижевни језик.

Постоји настојање код хрватских институција да се овај језик региструје као хрватски језик. Иза тога става стоји ХАЗУ. Та настојања би била слична онима као када би неко у Бразилу хтео португалски да региструје као бразилски, или да шпански у Мексику региструје као мексикански, а енглески у Америци као амерички.

Хрвати су могли уз помоћ савезника да протерају Србе из Хрватске. Ипак не могу да протерају истину и да је језик који употребљавају као књижевни језик Хрвата у ствари српски. Срби у Хрватској други језик немају. Хрвати имају, али су свој књижевни језик преузели од Срба; само су га прогласили хрватским.

Зна се и чија је идеја да су Срби и Хрвати један народ, јер говоре једним језиком. Али и да су два народа јер се разликују по вери. То није идеја ни Светог Саве, ни Доситеја, ни Вука Караџића, ни српских филолога и политичара из 19. века, поготово не династије Обреновића. То су идеје Штросмајера и Јагића, идеолога југословенства. Њихове идеје су спроведене у живот и то у периоду постојања Југославије. У постјугословенском периоду ове идеје се настављају, али немају више ни реторичку, ни институционалну снагу да преживе.

Чињеница је да су на основу ове идеје Хрвати у југословенском периоду профитирали. У принципу, у званичној и незваничној политици, сви католици српског језика третирани су као Хрвати. Тако је хрватски корпус увећан, а српски битно умањен. Многи објективно Срби римокатолици су постали не само Хрвати, већ и

екстремни Хрвати. Многи од њих су постали присталице усташког покрета.

У историјској науци није спорно да су у прошлости, у предјугословенском па и у самом југословенском периоду, постојали и Срби католици и Срби муслимани. Али је код стварања Југославије, легализован и став да Хрвати имају језик који им је заједнички са Србима. Неспорно је да Срби католици, као и Срби муслиманске вере, говоре исто као и Срби православци. Са популацијом српског језика десило се нешто што се другде у свету не дешава. Припадници народа једног језика а три вере, раздвојени су у три народа. У титовском и посттитовском периоду, први су претворени у Хрвате, а други у Бошњаке.⁷⁾

Само одбацивање идеологије југословенства, које је протекло упоредо са рушењем Југославије, довело је у питање опстанак и саме ове идеје. Идеја да се народи идентификују према вери није заживела нигде у Европи. Немаца има три вере, а тако је и са Пољацима, Французима, са свима. Европа, која се дубоко умешала у свађе на тлу бивше Југославије, мораће кад тад да схвати да ова идеја не може да опстане у једном њеном делу. Мораће, кад тад, да заузме принципијелан став према овом питању. А то значи да ће морати у другом светлу да сагледа збивања на тлу бивше Југославије током деведесетих.

Господин Видић представља се у свом тексту као борац за српске националне интересе. Из његовог текста јасно пробија став да Србе католике, и Србе муслимане, треба једноставно отписати. Они као Срби више не постоје.

Овакав приступ овом проблему у научном смислу није коректан, па се не може ни прихватити. Показало се да, стварањем Туђманове Хрватске, питање Срба католика није скинуто са дневног реда, него је само озбиљније отворено. А да је то питање тек отворено могу да потврде и књиге Борака и Жутића.⁸⁾ Постојање ових књига је чињеница преко које се не може прелазити. У Брозово време овакве књиге се нису могле објављивати ни у Србији.

Пошто се српско питање мора данас решавати, мимо реторичких магли, као и сва остала питања, мора се имати у виду чињеница да је у прошлости било много Срба римокатолика, да су дали

7) Види о томе шире у: Петар Милосављевић, Идентитет и преименовања српског језика, у: *Србија - политички и институционални изазови*, Зборник радова, приредили Момчило Суботић и Живојин Ђурић, ИИП, Београд, 2008.

8) Види: Светозар Борак, Срби католици, Нови Сад, 1998; Никола Жутић, Срби римокатолици такозвани Хрвати, *Српска радикална странка*, Београд, 2006.

огроман допринос српском народу и српској култури. Не може се једноставно тврдити да нема Срба римокатолика, а да се истовремено игнорише чињеница да је једини Србин који је примио Нобелову награду био римокатолик Иво Андрић.

При томе се мора имати у виду да су у самој Римокатоличкој цркви, Срби у прошлости, стекли једну од највећих титула, које црквени јерарси у овој цркви могу имати, одмах до папе, титулу примаса српског. Такав ранг нема ниједан други словенски народ на Балкану. Хрвати и Словенци у својим редовима имају само кардинале.

Римокатоличка црква никад у принципу не може да тврди да је за све народе отворена, а да је само за један народ, народ српски, заувек затворена. И ова велика Црква мора овај грех да исправи.

Слично је и са муслиманском верском заједницом. Ако су за муслиманску веру отворена врата за све народе на свету, не може да се каже да само Србима у овој вери нема места. У Титовој Југославији, чим су идентификовани као муслимани, они аутоматски постају други народ, Муслимани са великим М, који су после преименовани у Бошњаке. Овакав став се не може прихватити ни са чисто исламских канонских разлога. А кад се сада износи став да је било и да има и да мора бити и Срба муслимана, довољно је подсетити на три неспорна великана: Мехмед-пашу Соколовића, Мешу Селимовића или Емира Кустурицу, данас најпознатијег Србина у свету.

Научно је некоректна и друштвено и национално штетна теза по којој су Срби само православци. На оном Новосадском скупу, који су организовали Покрет за обнову србистике и Влада Републике Српске у избеглиштву, господин Иринеј Буловић, владика новосадски, у својој завршној речи, казао је, између осталог, да Српска православна црква није заузела став да Срби морају да буду само православци. Такав став није могуће заузети ни канонски.

Језик важнији од писма

Сва ова отписивања господин Видић чини да би удовољио неприхватљивој идеји да су ствари доведене дотле да само ћирилица може да очува национални идентитет Срба. У тексту он јасно и „драматично“ излаже идеју да ако Срби напусте ћирилицу, биће то погубно по идентитет Срба. Без ћирилице Срби као народ неће постојати. Зато и он чини драматичан позив српском народу. Парафразиран, његов позив могао би овако да гласи. Браћо Срби,

све друго можете напустити, и територије, и делове свога народа и своје једнојезичнике друге вере, само ћирилицу не напуштајте. Без тога више нећете бити Срби. Испада да је главна опасност по српство садржана у пракси и у самој идеји да Срби имају два писма.

На жалост, господин Видић у овом ставу није усамљен. Мада готово да и није могао да наведе неке озбиљније и важније филологе који овај став у целини подржавају. Он се у свом тексту на негативан начин одређује према ставовима Петра Милосављевића, Радмила Маројевића, Милоша Ковачевића, Мате Пижурице, Ранка Бугарског који о овом питању имају другачије мишљење. Видић се, при томе, јавља као гласноговорник једног веома ангажованог друштва: Друштва „Ћирилица“. Ово друштво нема само став да ћирилицу, као културно добро српског народа, треба заштитити, већ и да је садашња латиница, коју употребљавају Србима туђе писмо; шта више да је највећа опасност за Србе став да имају два писма.

У литератури постоје и јасна сведочења да је сличних мишљења било и код избора писма словенских народа. Било је ставова и то од озбиљних људи у струци, слависта који су заступали мишљење да сви словенски народи треба да имају једно писмо, словенско, у разним варијантама, а то значи ћирилицу. Противили су се томе да се неки словенски народи служе несловенским писмом, латиницом, јер самим тиме излазе из оквира словенске писмености. Сведоци смо да ова идеја у стварности није прихваћена. У књизи Петра Милосављевића *Српска писма* на две стране, у колонама, представљена су данашња писма словенских народа. На једној страни су писма оних народа који пишу латиницом, на другој оних народа који пишу ћирилицом. Има их готово подједнако. На питање: да ли су они словенски народи који пишу латиницом престали да буду словенски народи, могућ је овакав одговор. Латиница им не смета да буду словенски народи, да пишу и чувају идентитет свога језика, баш као и они који пишу само ћирилицом. Сваки од словенских народа бирао је за себе решења која му највише одговарају. Вреди подсетити и на чињеницу да је словенска писменост, која се везује за делатност Ћирила и Методија, обележена двоазбучјем: глагољцом и латиницом.⁹⁾

Доста информација о томе који све народи на свету пишу каквим писмима, и који све народи имају две азбуке, читалац може да се обавести из књиге *Писмо* англисте Ранка Бугарског коју је 1996. издала Матица српска. Сасвим је јасно, да Срби нису једини

9) Петар Милосављевић, *Српска писма*, Бања Лука: *Бесједа*, Београд: *Арс libri*, 2006.

народ у свету који има два писма. При томе не треба игнорисати ни чињеницу да и Немци јасно разликују два своја писма: латиницу и готицу. (Само се у Хитлерово време инсистирао на томе да се негује готица као чисто немачко писмо које ће Немце и по овом обележју што више одвајати од других народа). Тезу професора Милосављевића подржава и лингвиста Милош Ковачевић кад каже да, без обзира на „међу Србима широко распрострањено мишљење, Срби нису једини народ који употребљава два писма . Уопште узевши броју језика у свијету не одговара еквивалентан број писама“. Залажући се за равноправну употребу ћирилице, Ковачевић то не чини негирајући српски карактер данашње латинице.¹⁰⁾

Поводом идеје да је писмо битно за идентитет народа вреди подсетити на ситуацију у погледу писмености два народа са којима су Срби историјски и културно повезани: на Турке и на Румуне. Све до 1928. године Турци су писали арабицом; тек тада су, у време Ататурка, узели данашњу латиницу. Све до 1865. Румуни су писали прво српском црквеном ћирилицом, а после српском грађанском ћирилицом (једно време баш оном коју је за Србе и Румуне сачинио Орфелин). Од тада пишу латиницом. Ако имамо у виду целину румунске или турске писмености, не би било истинито тврдити да су једноазбучни народи. Са правом данас можемо да кажемо да ни Турци ни Румуни овим променама писама нису изгубили идентитет. Јер им језички идентитет није био угрожен. Сведоци смо да се и о Турцима и о Румунима данас говори као о просперитетним народима. Јерарси Српске православне цркве чак истичу да је код православног дела румунског народа православље у успону.

Немамо прецизне податке о томе колико Срба данас пише ћирилицом а колико латиницом. Постоје само процене. Према проценама данас само око 53% Срба пише ћирилицом а 47% латиницом. Далеко је више младих који пишу латиницом. Отуда данас треба схватити као оправдану бојазан да ће латиница потиснути ћирилицу. Природно је зато да се отворено суочимо с питањем: Шта ће се десити са Србима ако латиница у њиховој писмености сасвим потисне ћирилицу?

Ако имамо у виду искуства других народа, онда можемо да очекујемо овакав одговор. Србима, као и другим народима, опасност прети са друге стране, а не од латинице. Нису пропали ни други словенски народи, који су се одлучили да пишу латиницом, па не морају да пропадну ни Срби. Баш као што нису пропали ни

10) Види шире: Милош Ковачевић, Против неистина о српском језику, Српско просвјетно и културно друштво *Просвјета*, Пале - Билећа, 2005.

народи који су задржали ћирилицу. Најмање су пропали народи који пишу најнесавршенијим писмом, као што то чине Кинези.

Традиционална српска филологија, она коју представљају Вук, Даничић, Стојан Новаковић, Белић и Ивић имала је став да Срби треба да задрже оба писма, ћирилицу и латиницу. Ово решење не треба тек тако одбацити ради уважавања ставова онаквих бораца за српске националне интересе чији је гласноговорник господин Видић.

Пошто је у оптицају идеја да се српски идентитет може сачувати помоћу ћирилице, од користи је овога пута и да се обрати пажња на два документа, на *Српску писменицу* Јована Илића из 1860. и на један чланак Винка Пацела из 1861. године. Најважнији део Илићеве *Српске писменице* објављен је у зборнику 2, *Документи*, припремљеном за Новосадски скуп Српско питање и србистика. Главни ставови Винка Пацела објављени су у књизи *Српска писма* Петра Милосављевића.

Јован Илић, из времена *Српске писменице*, био је и један од најзначајнијих српских песника, али и политичких првака у Србији око средине 19. века. Сада се чешће помиње као отац Војислава и Драгутина Илића. У својој књижици он српски приказује као један језик који има три начина изговора: екавски, ијекавски и икавски. Посебно представља азбуку Срба источне цркве (то је Вукова варијанта ћирилице) и „азбуку Срба западне вере“ (то је варијанта латинице из Вуковог *Првог српског буквара* (1827)). Ова латиница има као и ћирилица 30 слова. У њој су 29 слова идентични словима данашње латинице. Само је слово данашње латиничко *đ* писано као диграф, *dj*, као и код Вука. Слово *đ* ће у латиницу увести Ђуро Даничић, у време прављења *Рјечника хрватског или српског језика*. Бесмислено је Вука, Илића, или Даничића доводити у било какву везу са комунизмом. Није на одмет обратити пажњу и где је и када књига штампана: штампана је у Новом Саду, „брзотиском епископске књигопечатње“.

Винко Пацел је познат по томе што се јавља као један од потписника Бечког договора. Једанаест година касније, у једном свом чланку, чији је главни део пренео Виктор Новак у књизи *Вук и Хрвати* (1967), више не заступа ставове из Бечког договора да „један народ треба и једну књижевност да има“, и да тај један народ чине припадници „источног вјерозакона“ и припадници „западног“, већ говори о припадницима ова два вјерозакона као о припадницима два народа, који се не разликују по изговору, али се разликују по

вери и писму. Хрвати и Срби говоре исти језик, али су Хрвати по вери католици, а Срби по вери православци; Хрвати пишу латиницом, а Срби ћирилицом. Ставове Винка Пацела пренео је Петар Милосављевић у књизи Српска писма у тексту под насловом *Непринципијелна разликовања Срба и Хрвата на основу вере и писма*. Ова идеја о подели Срба и Хрвата по вери и по писму, пласирана је преко идеје југословенства Штросмајера и Јагића. Докле је та идеја довела сведоци смо последњих деценија.¹¹⁾

Сасвим је јасно чију идеју наставља да спроводи Видић заједно са својим истомишљеницима. Настоји да спроводи стару хрватску идеју. Вреди се подсетити речи из Јеванђеља. Опрости им Господе, не знају шта чине.

На основу ставова Јована Илића и Винка Пацела из 60-тих година 19. века могу се видети и корени данашњих оријентација на српској филолошкој сцени.

Политичка стратегија изражена у ставовима Винка Пацела се касније остваривала преко политике Штросмајера, Јагића, Југославенске академије знаности и умјетности, Новосадског договора. Шта је Србима у прошлости ова политика приредила довољно је познато

Такође је јасно и да Покрет за обнову србистике обнавља филолошко-политичке ставове Вука Караџића, Јована Илића, али и Матице српске и Српске краљевске академије из предјугословенског периода.

Филолошке и геополитичке подвале

У тексту господина Видића употребљава се један реч подвала. Додуше, она се везује само уз делатност присталица Покрета за обнову србистике. По Видићу, као и по другима чији је он гласноговорник, данас подваљују они који сматрају да Срби имају два писма. Једно од писама треба да препусте браћи Хрватима; тако ће се од њих јасно разделити.

Израз подвала стварно треба узети као кључ са сагледавање неких потеза у области филологије, али и геополитике. Ова реч стварно има смисла када се употребљава када су у питању језички проблеми, посебно они који се тичу идентитета српског језика. Можемо да наведемо више таквих подвала.

11) Види о томе: Бечки Књижевни договор, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 2*, приредио Петар Милосављевић, *Логос* - Бачка Паланка, Књижотворница *Логос* - Ваљево, 2007; Петар Милосављевић, *Реформа латинице Вука Караџића*, исто, стр. 103-135; Петар Милосављевић, *Приказ писама*, исто, стр. 136.

Вук је стално говорио да Срби имају свој језик, а Хрвати свој. Подвала је кад се каже да је нико други него баш Вук творац српскохрватског језичког јединства. Подвала је кад се каже да је Бечки договор био договор Срба и Хрвата око заједничког језика. У тексту Договора не помињу се Срби и Хрвати, помиње се само један народ чији се припадници источног и западног вјерозакона разликују по писмима. Све се мора другачије тумачити, у складу са ставовима стварног аутора овог документа. Подваљивало се, накнадно, Вуку, а преко Вука подваљивало се српском народу.

Иван Броз је направио *Хрватски правопис* на корпусу дела Вука и Даничића. Оправдано је питање: какав је то хрватски правопис на делима српских писаца?!

Броз је почео, а после његове смрти Фрањо Ивековић је завршио и објавио *Рјечник хрватског језика* (1901). У предговору се каже да је овај *Рјечник* прављен на метаријалу дела Вука, Даничића, Његоша и Милана Ћ Милићевића. У тачки десет предговора каже се да је овај речник могао и да се назове српски, да су га правили Срби. Какав је то речник хрватског језика на делу српских писаца?

Грамматика и стилистика хрватског или српског језика (1899) Томе Маретића, прављена је на корпусу дела Вука и Даничића. Одмах после објављивања ове дебеле и неспорно добре књиге прављено је њено школско издање под насловом *Грамматика хрватског језика*. Природно је питање: каква је то грамматика хрватског језика која се прави само на корпусу дела српских писаца?!

Данас се сасвим сигурно могу правити и речници, и грамматике и правописи на корпусу дела аутора који су се несумњиво осећали Хрватима. Али језик којим пишу хрватски писци не значи да је самим тиме постао и хрватски. На исти начин као што ни енглески није постао хрватски када га пишу Хрвати.

Једна од великих подвала учињена је и кад је у питању писма којим су се служили Срби источне и Срби западне цркве.

Хрватска је 1994. регистровала код УНЕСКО латиницу као хрватско писмо. То је учињено на основу идеје да су латиницу створили Хрвати. Они који су схватили тај потез кажу да се негде тамо, ваљда у УНЕСКУ, све што је писано и објављено латиницом, третира као хрватско.

Став да су данашњу латиницу створили Хрвати, постала је саставни део образовног система у бившој Југославији. Овај став су

последњих година посебно разгласили српски ћириличари. Латиница јед за њих хрватско писмо, јер су је створили Хрвати. Овој латиници дато је и име „гајица“, јер ју је створио Гај. Чак је навођено, на основу литературе, и кад је и где Људевит Гај то учинио. Учинио је то у *Краткој основи хорватско-славенског правописања* из 1830. Али та књижица од 28 страна није могла да се нађе нигде у југословенским јавним библиотекама; нису је регистровали каталози.

Изгледа да је ова Гајева књижица први пут, скенирањем, објављена у *Српским писмима* професора Милосављевића. Тек кад је ова књижица овако, први пут постала доступна, постало је савим јасно да нам је свима, подваљивано: потуран је рог за свећу. Учињено је исто као и са српским језиком, који је неправедно проглашен за хрватски. Показало се да је Гај стварно створио једну латиницу, и то за хрватски језик једзик (да не буде забуне: за оно што се касније називало кајкавско наречје). Седам карактеристичних слова, у овој стварној „гајици“ разликују се од слова данашње латинице. Ове своје латинице Гај се одрекао 1835. у почетку деловања Илирског покрета. Заједно са српским језиком, Хај је тада прихватио и писмо Срба западне цркве, тј. прихватио је и њихову латиницу.

Пред међународним судовима воде се спорови за право назива сирева, вина, шљива. Није се десило да се неком народу учини оно што и Србима: да се присвоји њихов језик, да се присвоји једно српско писмо; да се делови српског народа; најзад и да им се оспорава право да се понашају као и сви други народи. Све је то имало геополитичку конотацију. У више наврата смо у својим радовима истицали да је српско-хрватски историјски сустрет и сукоб, који се догодио у време илирског покрета, превасходно геополитички мотивисан и да има шире верске и државно-империјалне координате. Назвали смо то-Аустро-хрватски геополитички пројекат илирства и југословенства, којем треба додати и ватиканску вековну политику мисионарства и прозелитизма према српским земљама. Рим и Беч су Хрватима доделили улогу посебне народне заједнице, преко којег ће извршити своје мисионарско-прозелитске и геополитичке циљеве-запоседања српског етничког и историјског простора. Кроз тај и такав пројекат треба сагледавати и хрватско одрицање од сопственог - хрватског (кајкавског) језика и присвајање српског, као и цео српско-хрватски етно-језички феномен - Србе католике такозване Хрвате и уопште проблем српско-хрватских етничких и политичких односа од илирског покрета до данас. С хрватским

(кајјавским) језиком никад не би успели похрватити Србе католике Далмације, Дубровника, Босне и Херцеговине, Славоније, Лике, Кордуна; без српског језика у јавној употреби, Хрватска би остала у својим повијесним границама. Не може се рећи да су Срби у свему томе невини. Није требало да толеришу то што толеришу. А кад су већ прихватили то што су прихватили, треба да схвате и да су морали да дођу у ситуацију у којој сада јесу. Ако из те ситуације хоће да изађу, морају да се понашају као и сав други цивилизовани свет. А то значи да штите вредности које су створили.¹²⁾

Ако се Србима може приметити да нису довољно активни у одбрани идентитета свога језика и својих писама, још више се може замерити што дозвољавају да се међу самим Србима нађу они који ће спроводити туђе идеје, који ће у својој средини спроводити туђе ставове, односно неговати туђу политику.

Неколико година, деведесетих, надвила се једна велика пошаст над српским народом. Она је била у оквиру борбе за прихватање екавице као српског језичког стандарда. Српски језик, по присталицама става о екавизацији српског стандардног језика, може опстати ако се сведе само на варијанту који други не употребљавају. Што је значило да ијекавицу треба препустити другима.

Данас се опет над Србима надвила слична опасност: да Срби треба да се одрекну латинице коју су у прошлости створили њихови филолози, да се ограниче само на ћирилицу. Јасно им се предочава: Срби ће опстати само ако остану ћириличари. Надамо се да ће и ова пошаст минути.

Да се не би стекао утисак да Покрет за обнову србистике има нешто против ћирилице и њеног чувања, или да тако нешто, ни не дај Боже, има Влада Републике Српске Крајине у избеглиштву, довољно је подсетити на Новосадски скуп. Сви реферати у зборницима са овог Скупа објављени су онако како су их њихови аутори послали: и ћирилицом и латиницом. Десило се тако да се само је мали број текстова објави латиницом, негде око 5%. Уводне реферате на овом Скупу имали су универзитетски професори: Петар Милосављевић, Радмило Маројевић, Милош Ковачевић и Радоје Симић. Прва тројица су учествовали у писању Закључака (профе-

12) Види шире: Петар Милосављевић, Идеје југословенства и српска мисао, *Логос*, Ваљево, 2007; Момчило Суботић, Аустро-хрватски геополитички пројекат илирства и југословенства, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 1*, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, *Логос-Бачка Паланка*, Књиготворница *Логос* Ваљево, 2007, стр. 150-183; Момчило Суботић, Однос филологије и идеологије код Срба, *Политичка ревија* 01/2009, ИПС, Београд, 2009, стр. 67-86.

сор Симић другог дана није учествовао у раду Скупа). Ево како гласи део посвећен српској писмености.

СРПСКО ПИСМО

Српски народ је баштиник старословенске писмености на својим старим писмима, глагољници и ћирилицы, коју су прихватили и други словенски народи.

Савремена Вукова (и вуковска) ћирилица је национално писмо српског народа и гарант његовог културног континуитета.

Српској култури припада и све што је на српском језику написано српском латиницом. Српску латиницу, у савременој верзији, за српски језик кодификовао је Вук Караџић. Ђуро Даничић је заменио латиничке диграме посебним графемама, од којих је у употреби остало *đ*, (уместо *dj*).

Неприхватљив је, отуда, став да је садашња латиница којом се служи српски језик хрватско писмо, „гајица“. Људевит Гај је стварно створио једну врсту латинице за хрватски језик (кајкавско наречје). Али он сам је одбацио ову своју латиницу, и данас је нико више не употребљава.¹³⁾

Резиме

У прилогу се говори о тегобној обнови србистике-научне дисциплине о српском језику, писмима, српској књижевности и српском народу. Указује се на историјске и језичке фалсификате и кривотворења у југословенском периоду српске историје. Наставља се борба између србистике и сербокроатистике, која је, нажалост, присутна још само у српским националним институцијама и то након пораза југословенске идеје и распада југословенске државе. Након што су се Хрвати, присвојивши српски језик и Вукову латиницу, одрекли „заједничког“ језика, нема више никаквог ни научног ни национално-политичког смисла да српске институције попут САНУ и Матице српске и даље српски језик називају српскохрватски. Наравно, то никад није било научно утемељено, нити је било у складу са Вуковим језичким ставовима, али јесте са ставовима хрватских идеолога и лингвиста Штросмајера и Јагића. На Штросмајеровим и Јагићевим ставовима изграђене су обе југословенске државе. Њихове ставове прихватили су српски лин-

13) Закључци Новосадског научног скупа „Српско питање и србистика“, део *Српско писмо*, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 2*, Приредио Петар Милосављевић, Логос Бачка Паланка, Књиготворница Логос Ваљево, 2007, стр. 137-138.

гвисти и филолози, као и српски политичари, и они у првој и другој Југославији, али и официјелне српске државне и националне институције у постјугословенском периоду. А њихови ставови су следећи. Штросмајер је истицао да су Јужни Словени - Југословени - он је ту убрајао Србе, Хрвате и Словенце (не и Бугаре, јер нису били у оквиру Хабсбуршке монархије, што указује на његове проаустријске геополитичке мотиве) један народ, да Срби и Хрвати имају један народни језик (што је такође произвољно и нетачно), те да теже политичком јединству. Јагић је заступао једну за Хрвате ефикасну, али за науку ненаучну и за Србе погубну тезу. Попут Штросмајера, сматрао је да Срби и Хрвати један народ по језику а два народа по вери. Срби су православци, а Хрвати католици. Ове ставове данас прихватају српске званичне институције, иако су они у потпуној супротности са ставовима Светог Саве, Доситеја, Вука и европске славистичке науке, као и ставова српских филолога, историчара и политиколога из предјугословенског периода. Јагић је већ после Вукове смрти (1864) овако протумачио Вукову синтагму о Србима три закона. „Срби грчког закона, Срби мухамеданског закона и Срби римског закона - а то су Хрвати - погрешно и тенденциозно је додао Јагић.

Као што су присвојили српски језик, исто тако је хрватски језикословац Гај одбацио своју и преузео Вукову латиницу за хрватско писмо. Он је то учинио у самом почетку илирског покрета. У овом прилогу се види да су ћирилица и латиница, која се користи на простору бивше СФРЈ, српска писма. Ниједан значајан српски лингвиста, а то су: Вук Караџић, Ђуро Даничић, Коста Новковић, Љубомир Стојановић, Александар Белић, Павле Ивић, Петар Милосављевић, Милош Ковачевић, Радмило Маројевић, Радоје Симић и други, није рекао или написао да латиница није српско писмо. Такође, види се да нису само Срби двоазбучан народ, већ су то и Немци, Пољаци, Румуни, Турци и други, и да та чињеница није нарушила њихов национални идентитет. За препознавање и очување националног идентитета најважнији је – језик. Важнији је језик од писма. Покрет за обнову србистике залаже се за универзалне европске вредности и ставове, па и оне кад је у питању језик и писмо, а то значи вредности засноване на етнојезичким ставовима славистике из предјугословенског периода.

Вук је стално говорио да Срби имају свој језик, а Хрвати свој. Подвала је кад се каже да је нико други него баш Вук творац српскохрватског језичког јединства. Подвала је кад се каже да је Бечки

договор био договор Срба и Хрвата око заједничког језика. У тексту Договора не помињу се Срби и Хрвати, помиње се само један народ чији се припадници источног и западног вјерозакона разликују по писмима. Све се мора другачије тумачити, у складу са ставовима стварног аутора овог документа. Подваљивало се, накнадно, Вуку, а преко Вука подваљивало се српском народу.

Нажалост, српска друштвене и политичка елита још не схвата геополитичку суштину српско-хрватског филолошког феномена. У више наврата смо у својим радовима истицали да је српско-хрватски историјски сусрет и сукоб, који се догодио у време илирског покрета, превасходно геополитички мотивисан и да има шире верске и државно-империјалне координате. Назвали смо то - Аустро-хрватски геополитички пројекат илирства и југословенства, којем треба додати и ватиканску вековну политику мисионарства и прозелитизма према српским земљама. Рим и Беч су Хрватима доделили улогу посебне народне заједнице, преко којег ће извршити своје мисионарско-прозелитске и геополитичке циљеве - запоседања српског етничког и историјског простора. Кроз тај и такав пројекат треба сагледавати и хрватско одрицање од сопственог - хрватског (кајкавског) језика и присвајање српског, као и цео српско-хрватски етно-језички феномен - Србе католике такозване Хрвате и уопште проблем српско-хрватских етничких и политичких односа од илирског покрета до данас. С хрватским (кајкавским) језиком никад не би успели похрватити Србе католике Далмације, Дубровника, Босне и Херцеговине, Славоније, Лике, Кордуна; без српског језика у јавној употреби, Хрватска би остала у својим повијесним границама. Не може се рећи да су Срби у свему томе невини. Није требало да толеришу то што толеришу. А кад су већ прихватили то што су прихватили, треба да схвате и да су морали да дођу у ситуацију у којој сада јесу. Ако из те ситуације хоће да изађу, морају да се понашају као и сав други цивилизовани свет. А то значи да штите вредности које су створили.

ЛИТЕРАТУРА

- Борак Светозар, Срби римокатолици, Нови Сад, 1998.
- Видић Немања, Драматичан позив лингвистичкој струци, *Политичка ревија* 04/2009, ИПС, Београд, 2009.
- Жутић Никола, Срби римокатолици такозвани Хрвати, СРС, Београд, 2006.

- Жутић Никола, Ватикан и српски језик и књижевност од 17. до 20. века, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 1*, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.
- Збиљић, Драгољуб, Српски лингвисти двоазбучјем затиру ћирилицу, Нови Сад, 2009.
- Јововић Божидар, Српски народ и његов језик у записима страних истраживача и путника, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 1*, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.
- Караџић Вук, Срби и Хрвати, 1861.
- Ковачевић Милош, Против неистина о српском језику, Српска просвјетно и културно друштво *Просвјета*, Пале - Билећа, 2005.
- Ковачевић Милош, Српски језик и његове варијанте, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 1*, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.
- Костић Лазо М., Крађа српског језика, Бадем, 1964.
- Маројевић Радмило, Српски језик данас, Библиотека Србика, Београд, 2000.
- Милосављевић Петар, Срби и њихов језик - хрестоматија, Приштина, 1997.
- Милосављевић Петар, Идеје југословенства и српска мисао, *Логос - Ваљево*, 2007.
- Милосављевић Петар, Српско питање и србистика, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.
- Милосављевић Петар, Српска писма, *Бесједа - Бања Лука, Ars libri - Београд*, 2006.
- Милосављевић Петар, О разликовању српског и хрватског језика, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 2*, приредио Петар Милосављевић, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.
- Милосављевић Петар, Идентитет и преименовања српског језика, у: *Србија-политички и институционални изазови, Зборник радова*, приредили Момчило Суботић и Живојин Ђурић, *ИПС*, Београд, 2008.
- Милосављевић Петар, Реформа латинице Вука Караџића, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 2*, приредио Петар Милосављевић, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.
- Милосављевић Петар, Приказ писама, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 2*, приредио Петар Милосављевић, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.

- Суботић Момчило, Филологија и геополитика, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 3*, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.
- Суботић Момчило, Однос филологије и идеологије код Срба, *Политичка ревија 01/20009, ИПС*, Београд, 2009.
- Суботић Момчило, Аустро-хрватски геополитички пројекат илирства и југословенства, у: *Српско питање и србистика, Зборник радова 1*, приредили Петар Милосављевић и Момчило Суботић, *Логос - Бачка Паланка, Књиготворница Логос - Ваљево*, 2007.
- Суботић Момчило, Новија српска политичка историја, део *Вук Караџић и Хрвати, ИПС*, Београд, 2006.
- Суботић Момчило, Српско питање данас, *ИПС*, Београд, 2008.

Момчило Суботић

THE CONTINUATION OF CROATIAN POLICY

-On Serbian Language and Letters –

Summary

In the journal Politicka revija No. 04/2009 there was published an extensive article by Nemanja Vidic "A Dramatic Call to the Linguists". The article was written apropos the book Serbian Linguists Suppress Cyrillic By Two Alphabet System (Novi Sad, 2009) by Dragoljub Zbiljic. In the article there are various topics presented: historical, national, philological, linguistic, political ones, and there are also mentioned several leading contemporary Serbian philologists. The author paid special attention to grammatical issues, and that is, as the author argues, to the issues regarding the letters in which the Serbs have been writing and should continue to write. It is obvious that the author did not expose only his own opinion in the text, but also the opinion of one wide circle of the activists who have been trying to reduce Serbian literacy on only one letter, the Cyrillic one. The abovementioned article, the review of Zbiljic's book, was a motive for one comprehensive elaboration of Serbian language, literature, letters and the people and its political and geo-political position in post-Yugoslav period.

Key Words: Serbs, Serbian language, letter, Cyrillic Vuk's Cyrillic, Danicic, Croats, Gaj's Roman letter, Strossmayer, Jagic, Catholic Serbs, Yugoslavian idea and politics, geopolitics, Serbistics

Овај рад је примљен ..... 2009. а прихваћен за штампу на састанку Редакције ..... 2009. године.